

J. Stellingwerff, *Dr. Abraham Kuyper en de Vrije Universiteit*, geb., 365 blz., ill., f 39,90. Uitgeverij J.H. Kok, Kampen 1987. J. Stellingwerff, *De Vrije Universiteit na Kuyper*, geb., 450 blz., ill., f 49,00. Uitgeverij J.H. Kok, Kampen 1990.

De voormalige bibliothecaris van de Vrije Universiteit heeft zich al herhaaldelijk een deskundig en vruchtbaar scribent betoond, maar hetgeen hij nu, na zijn vertrek van de Vrije Universiteit, heeft gepresteerd overtreft alle vorige publikaties. Snel en effectief schreef hij de eerste twee delen van een trilogie over zijn werkgever. De boeken vormen een welkome aanvulling op bestaande biografieën en op *Wetenschap en rekenschap* (1980). Deel I handelt over het aandeel dat Kuyper had in de oprichting van de Vrije Universiteit. Deel II is een boeiende ontdekkingsreis door de jaren 1905-1955 van de *civitas academica*. Stellingwerff tekent de Vrije Universiteit als een nationale instelling, gericht op de culturele emancipatie van een minoriteit. Zij leverde een waardevolle bijdrage aan de vaderlandse kerkgeschiedenis en is dus niet 'vrij van de kerk' geweest zoals ze zelf poneert. Het was haar streven de gehele werkelijkheid op God te betrekken. Stellingwerff betoont zich zeker niet uitsluitend laudator. Hij beschrijft de bezwaren tegen geconstrueerde antithese, eerst die van een dopers aandoende kring 'heelen' tegenover halven, daarna die van de maatschappelijk-politieke groepering die driftig haar weg zocht tussen 'Pro Rege'-trionfalisme en 'gemeene gratie'. Stellingwerff aarzelt niet, waar nodig, kritiek te oefenen. Hij bewijst dat Kuypers 'gereformeerde grondbeginselen' op de 'moderne' J.H. Scholten teruggaan, al ontkende Kuyper dit zelf ten sterkste. Aangetoond wordt dat Kuyper romantiserend feiten verdraaide, o.a. in zijn *Confidentie*.

De formuleringen zijn meestal kort en bondig (II, 16: 'Zoals Kuyper antithetisch optrad in de op synthese gerichte volkskerk, zo was Bavinck synthetisch opgetreden binnen de zich antithetisch opstellende kerken van de Afscheiding'). Helaas leidt dit soms tot een te vlotte, ongenueanceerde, niet geheel juiste wijze van zeggen. Dan vertrouwt Stellingwerff teveel op zijn geheugen en gaat zonder contrôle van de ene bewering op de andere over. Als voorbeeld diene Kuypers minachtende opmerking over de 'slippedraagster' (nl. het kerkelijk hoogleraarschap na de hoger onderwijswet van 1876) die aan de Amsterdamse theologische faculteit onthouden werd. Stellingwerff betoogt dat deze uitdrukking reeds bij J.I. Doedes voorkomt. In Doedes' oratie 'Geen staatstheologie met een slippedraagster' wordt de uitdrukking weliswaar gebruikt - ontleend aan Allard Pierson - , echter in afkeurende zin. Doedes protesteert juist tegen de voorstelling van zaken als zou 1876 ons zowel een 'staatstheologie' als een 'slippedraagster' (de 'kerkelijke' vakken) hebben gebracht.